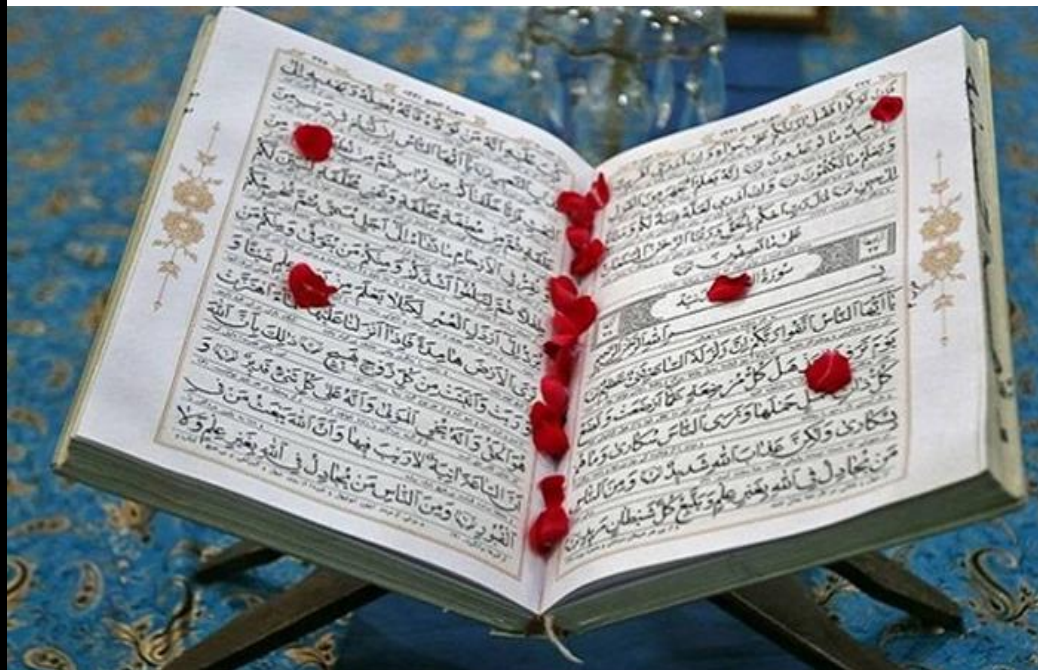


## بسم الله الرحمن الرحيم

### نکات کلیدی و تفسیری **جزء هفتم** قرآن کریم



#### دشمن ترین مردم با مؤمنین

لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا الْيَهُودَ وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا  
(۸۲- مائده)

گر چه خطاب در این آیه متوجه شخص رسول الله صلی الله علیه و آله است، لیکن آیه شریفه در مقام بیان قانون و ضابطه ای کلی برای عموم جامعه اسلامی است (۱)؛ آن

قانون همیشه جاری این است که در بین سه گروه مشرک، یهودی و مسیحی، رابطه مسیحیان با اسلام از نظر پذیرش و احترام به قوانین مسلمین بهتر از دو گروه دیگر بوده است. آنچه تاریخ همواره از جانب یهود و مشرکین شاهد آن بوده، سرسختی در پذیرش، بغض و کینه و خیانتی است که آن‌ها در برابر اسلام روا داشته‌اند. (۲) البته این بدان معنا نیست که تمام یهودیان و یا مشرکین این‌گونه اند.

آنچه در جهان امروز رخ می‌دهد نیز شاهد و گواه محکمی بر صدق این آیه است زیرا بر کسی پوشیده نیست که در حال حاضر هم دشمن درجه یک اسلام و مسلمین یهود و صهیونیست بین‌المللی است؛ یهودی که شبانه روز در تلاش برای ضربه زدن به اسلام با هدف محو آن از چیزی فروگذار نیست. سوال: این سرسختی در دشمنی را صهیونیست امروز، نسبت به کدام دسته از مسلمانان اعمال می‌کند؟ مسلمانان تابع حکام عرب یا مسلمانانی شعارشان شعار حسین بن علی علیه السلام است؟ فراموش نشود که آیه، ایمان کسانی را تأیید می‌کند که در این تقابل، مورد خشم و عداوت یهود و مشرکین هستند.

در بین سه گروه مشرک، یهودی و مسیحی، رابطه مسیحیان با اسلام از نظر پذیرش و احترام به قوانین مسلمین بهتر از دو گروه دیگر بوده است. آنچه تاریخ همواره از جانب یهود و مشرکین شاهد آن بوده، سرسختی در پذیرش، بغض و کینه و خیانتی است که آن‌ها در برابر اسلام روا داشته‌اند. (۲) البته این بدان معنا نیست که تمام یهودیان و یا مشرکین این‌گونه اند

#### صحنه سازی برای امتحان

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَيَبْلُوَنَّكُمُ اللَّهُ بِشَيْءٍ مِّنَ الصِّبْءِ تَتَأَلَّهُ ائِدْبِكُمْ وَرِمَاحُكُمْ لِيَعْلَمَ اللَّهُ مَن يَخَافُهُ بِالْغَيْبِ فَمَن اَعْتَدَىٰ بَعْدَ ذَٰلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ (۹۴- مائده)

ای اهل ایمان! بی‌تردید خدا شما را به چیزی از شکار حیوانات در حالی که مُحَرَّم هستید آزمایش می‌کند، آن هم با شکاری که به آسانی در دسترس و تیررس شماست تا خدا کسی را که در نهان از او می‌ترسد معلوم و مشخص نماید و هر که پس از این از حدود الهی تجاوز کند برای او عذابی دردناک است.

«بلاء» به معنای امتحان و آزمایش است و معنای خوف بالغیب این است که انسان از عذاب‌های دردناک اخروی با اینکه به وسیله حواس ظاهری‌اش نمی‌تواند آن‌ها را درک کند، بترسد آن هم به این دلیل که خدای متعال انسان را از آن‌ها بر حذر داشته است.

اراده الهی بر این تعلق گرفته که انسان موجودی مختار باشد و مدام بر سر دوراهی انتخاب قرار گیرد؛ «وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ» (۳) که اگر با حسن استفاده از نعمت اختیار راه صحیح را به صورت غیر اجباری برگزید، پله‌های کمال و ترقی را یکی پس از دیگری طی کند و به مقام قرب الهی که هدف اوست نائل شود و اگر با سوء اختیار کج راه را انتخاب کرد، به عواقب ناگوار راهی که خود آزادانه برگزید گرفتار آید.

«بلاء» به معنای امتحان و آزمایش است و معنای خوف بالغیب این است که انسان از عذاب‌های دردناک اخروی با اینکه به وسیله حواس ظاهری‌اش نمی‌تواند آن‌ها را درک کند، بترسد آن هم به این دلیل که خدای متعال انسان را از آن‌ها بر حذر داشته است

این کش و قوس‌های درونی که هر روز با آن دست و پنجه نرم می‌کنیم؛ همان آزمون‌های الهی هستند که عده‌ای در آن شاکرند و قبول و عده‌ای کفورند و مردود؛ «إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا» (۴) آنگاه به قبول شدگان وعده بهشت و رحمت داد و بر مردود شدگان آن وعید دوزخ و شدت) ۵.

فراگیرترین آزمونی که خداوند متعال مدام آن را برگزار می‌کند آزمون عملی است که در آن ابتدا زمینه امتحان را فراهم می‌کند. به عنوان مثال وقتی که حاجیان در احرام را از شکار منع می‌کند به آهوان دستور می‌دهد که از بلندی‌های مکه و سینه کوه پایین بیایند و آنقدر نزدیک شوند که این منع شدگان بتوانند به راحتی آن‌ها را با نیزه و یا حتی با دست شکار کنند. یعنی از یک طرف منع می‌کند و از طرفی دیگر همان منع شده را می‌آورد در تیررس و دسترس ایشان قرار می‌دهد تا عیار ایمان مردم عیان شود.

این آیه نشان می‌دهد که خداوند متعال برای هر امر و نهی بساط آزمون آن را هم فراهم می‌کند. اگر فرمود به نامحرم نگاه نکنید از آن طرف چند نامحرم بزرگ کرده را طوری مسیر می‌دهد که از مقابل چشم این جوان عبور کنند و او در جلسه امتحان قرار گیرد.

آنان که خود از ایمان دورند و دیگران را هم نهی می‌کنند

وَهُمْ يَنْهَوْنَ عَنْهُ وَيَنْتَوْنَ عَنْهُ وَإِنْ يُهْلِكُونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ (۲۶- انعام).

همیشه در کنار چشمه یا در مسیر آب روان معارف الهی عده‌ای پیدا می‌شوند که نه خود می‌نوشند و نه اجازه می‌دهند دیگران بهره‌ای برده و سیراب شوند. قرآن از این عده که در همیشه تاریخ بوده و خواهند بود با این تعبیر یاد می‌کند که «هُمْ يَنْهَوْنَ عَنْهُ وَيَنْتَوْنَ عَنْهُ»؛ آنان دیگران را [از توجه به قرآن و پیروی از رسول خدا [ص] باز می‌دارند و خود نیز از آن دور می‌شوند.

اما این‌ها چه کسانی هستند و چه ویژگی‌هایی دارند سوالات مهمی است که آیه قبل به آن‌ها پاسخ داده است. آیه قبل می‌فرماید: اینان کسانی‌اند که در اثر کفر و لجاجتی که به خرج داده‌اند پرده‌ای از غفلت بر دل‌هایشان افکنده‌اند که دیگر حق را نمی‌فهمند و نیز گوش‌هایشان چنان در برابر حق سنگین شده که آن را نمی‌شنوند. (۶) اینان روشن‌ترین دلیل را هم قبول نمی‌کنند و از پذیرش آن سر باز می‌زنند بارزترین مشخصه این گروه برخوردشان با معارف دینی است که می‌گویند این‌ها همه فسون و فسانه است.

بی خبر از اینکه هر کس با حق در افتد تیشه بر ریشه خود زده، و سرانجام طبق سنت ثابت آفرینش، چهره حق از پشت ابرها نمایان می‌گردد و با جاذبه‌ای که دارد پیروز خواهد شد و باطل همانند کف‌های بی ارزش روی آب نابود می‌گردد، بنا بر این تلاش و فعالیت آن‌ها به شکست خودشان منتهی خواهد شد و جز خود را هلاک نمی‌کنند؛ هر چند آنان قدرت درک این حقیقت را ندارند «وَإِنْ يَهْلِكُونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَ مَا يَشْعُرُونَ» (۷). این افراد را باید شناخت و تا آنجا که ممکن است از آن‌ها فاصله گرفت چرا که سخن رفته رفته بر دل اثر گذاشته و آثارش را در رفتار نمایان می‌کند.

خداوند متعال برای هر امر و نهی بساط آزمون آن را هم فراهم می‌کند. اگر فرمود به نامحرم نگاه نکنید از آن طرف چند نامحرم بزرگ کرده را طوری مسیر می‌دهد که از مقابل چشم این جوان عبور کنند و او در جلسه امتحان قرار گیرد پاسخ خدا: اگر برگردند باز گناه خواهند کرد لَوْ رَدُّوْا لَعَادُوْا لِمَا نُهُوْا عَنْهُ وَ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ (۲۸- انعام).

آیه در مورد کسانی است که دنیا با سرسختی تمام نه تنها خود ایمان نیاورند بلکه مانع ایمان آوری دیگران نیز می‌شدند. این عده همین که در قیامت، وقوع عذاب را حتمی می‌بینند به عجز و لایه می‌افتند و مدام حسرت می‌خورند و تقاضای بازگشت دارند تا جبران مافات کنند. ۸.

هر چند تقاضای این‌ها امر محالی است زیرا با قیام قیامت، بساط این جهان برچیده شده (۹) و پشت سری نمانده تا بشود کسی را به آن برگرداند. اما به فرض محال که چنین بازگشتی هم ممکن باشد اما خداوند پاسخ منفی به خواسته آن‌ها می‌دهد و می‌فرماید: یقیناً این‌ها دروغ می‌گویند و به فرض محال هم که ما این‌ها را برگردانیم باز هم همان خواهند بود که هستند.

#### مراحل قبل از نزول عذاب

وَ لَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَىٰ أُمَمٍ مِّن قَبْلِكَ فَأَخَذْنَاهُم بِالْبَأْسَاءِ وَ الضَّرَّاءِ لَعَلَّهُمْ يَتَضَرَّعُونَ (۴۲) فَلَوْ لَا إِذْ جَاءَهُمْ بَأْسُنَا تَضَرَّعُوا وَ لَا كُن قَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَ زَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (۴۳) فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِمُ أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّىٰ إِذَا فَرِحُوا بِمَا أُوتُوا أَخَذْنَاهُم بَغْتَةً فِئَادًا هُمْ مَّبْلِسُونَ (۴۴- انعام)

هر چند عذاب‌هایی که خداوند در اثر کفر و نافرمانی مردم بر سر آن‌ها نازل می‌کند به صورت دفعی و آنی است؛ اما مقدماتی دارد که پس از طی آن‌ها عذاب واقع می‌شود. این بخش از آیات به این بحث پرداخته و قانون خدا را قدم به قدم شرح می‌دهد.

گام اول گرفتار کردن به سختی‌ها و ناملایمات زندگی است به این منظور که افراد با گرفتار شدن در این فشارها از غیر خدا دل کنده و رو به او کنند و او را بخوانند «فَأَخَذْنَاهُم بِالْبَأْسَاءِ وَ الضَّرَّاءِ لَعَلَّهُمْ يَتَضَرَّعُونَ»؛ اما این‌ها چنان سنگدل و فریفته شیطان شده‌اند که این فشارها و شک‌های حیات بخش هم نمی‌تواند روح مرده آن‌ها را زنده کند.

گام بعدی سرازیر کردن نعمت‌های آسمانی و زمینی و زیر زمینی به سوی این‌هاست تا برای موفقیت‌های خود در عرصه‌های مختلف صنعتی، کشاورزی، فضایی و اتمی جشن‌ها بگیرند و بر خود ببالند و بر دیگران مباحثات کنند. اما آن‌ها با این نعمت‌ها هم بیدار نشدند.

گام آخر: در حالی که این‌ها غرق در شادی‌اند و دیگر دلیلی برای کفرشان ندارند؛ ناگهان عذاب ما نازل شده و بساط آن‌ها را جمع می‌کند. ۱۰.

#### جبران گذشته، شرط اساسی در توبه

كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَىٰ نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ أَنَّهُ مَن عَمِلَ مِنكُمْ سُوءًا بِجَهْلَةٍ ثُمَّ تَابَ مِن بَعْدِهِ وَ أَصْلَحَ فَأَنَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ (۵۴- انعام).

در جمله اول می‌فرماید: پروردگارتان رحمت را بر خود لازم و مقرر کرده است در جمله دوم که در حقیقت توضیح و تفسیر رحمت الهی است، با تعبیری محبت آمیز چنین می‌گوید: هر کس از شما کاری از روی جهالت انجام دهد، سپس توبه کند و اصلاح و جبران نماید، خداوند آمرزنده و مهربان است.

خداوند متعال در این آیه مؤمنان را به رعایت یک اصل مهم سفارش می‌کند و آن اینکه مبادا به مقدسات کسانی که با شما هم عقیده نیستند بی‌احترامی کنید که آن‌ها نیز معتقدات شما را مورد اهانت قرار می‌دهند

منظور از «جهالت» در این‌گونه موارد، همان غلبه و طغیان شهوت است که انسان نه از روی دشمنی با حق، بلکه به خاطر غلبه هوی و هوس آن چنان می‌شود که فروغ عقل و کنترل شهوت را از دست می‌دهد؛ چنین کسی با اینکه عالم به گناه و حرام است اما چون علمش تحت الشعاع هوی و هوس قرار گرفته، به آن «جهل» اطلاق می‌گردد. مسلماً چنین کسی در برابر گناه خود مسئول است؛ اما چون از روی عداوت و دشمنی نبوده، سعی و کوشش می‌کند تا آن را اصلاح و جبران کند) ۱۱.

### احترام واجب نیست ولی بی‌احترامی هم نکنید

وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ.

خداوند متعال در این آیه مؤمنان را به رعایت یک اصل مهم سفارش می‌کند و آن اینکه مبادا به مقدسات کسانی که با شما هم عقیده نیستند بی‌احترامی کنید که آن‌ها نیز معتقدات شما را مورد اهانت قرار می‌دهند.

نکته اول اینکه منع آیه در مورد اهانت به مقدسات طرف مقابل است نه آنکه خواسته باشد هر گونه بحث علمی و به چالش کشیدن منطقی عقاید طرف مقابل را ممنوع کند) ۱۲.

نکته دوم اینکه معنای آیه احترام گذاشتن به مقدسات طرف مقابل نیست بلکه پیام آیه پرهیز از هر کاری است که اهانت تلقی شود.

پی نوشت ها:

(۱) المیزان ج ۶ ص ۸۰

(۲) ر. ک به همان

(۳) بلد-۱۰

(۴) انسان ۳

(۵) بقره-۳۸-۳۹

(۶) هر چند در آیه این امور را به خدا نسبت داده است اما این از باب کیفریست که خدا به اصرار آن‌ها در کج روی داده است به عبارت دیگر اگر این گونه مسائل نسبت به خدا داده می‌شود در حقیقت اشاره به قانون «علیت» و خاصیت «عمل» است، یعنی ادامه در کج روی و اصرار در لجاجت و بدبینی، اثرش این است که روح و روان آدمی را به شکل خود در می‌آورند و آن را همانند آئینه کج و معوجی می‌کنند که قیافه همه چیز را کج و معوج نشان می‌دهد. نمونه ج ۵ ص ۱۹۰

(۷) نمونه ج ۵ ص ۱۹۱

(۸) آیه ۲۷ سوره انعام

۹) آیه ۱۰۴ سوره انبیاء علیهم السلام و آیه ۴۸ ابراهیم علیهم السلام

۱۰) المیزان ج ۷ ص ۹۲

۱۱) نمونه ج ۵ ص ۲۵۹-۲۶۰

۱۲) ر. ک به همان ص ۳۹۵

پایگاه اطلاع رسانی هیات رزمندگان اسلام

معاونت فرهنگی تربیتی

مرکز آموزش های غیرحضورى حوزه های علمیه خواهران

<http://vufarhangi.whc.ir/>